ח: אור לארבעה עשר פרק ראשון פסחים

שיזבה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור. והלתנן (מכות פ"ח מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס היינו בכה"ג שאם לא תבוז לו אותה הטובה שהוא מלפה תוהא ומתמרט על הלדקה שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתמרט ה"ז לדיק גמור וכן משמע בריש מסכת ר"ה (דף ד.) וכפ"ק דב"ב (דף י:) **מלמד** שתהא פרתך רועה באפר. ומאת קדרים את אלנך הטפל לאלנך: **לבדרבי** אמי. ואם תאמר והשמת את למה לי למידרש בהליכה ואור"י דלא נכתב אלא משום דבר שנתחדש בה משום חדוש דאלנך כתב נמי את למדרש אע"ג דלא אילטריך: **רב** דייק היצונות. נראה לר"י דרב סבר דאיכא למידק טפי מחילונות משום דתנן בריש"א ושמואל סבר דמעליונות איכא למידק כיון דעליונות אחילונות קאי ומפרש מה הן חילונות: אין

הרי זה צדיק גמור דילמא בתר דבדק אתי לעיוני בתורה ר"נ בר יצחק אמר משום סבנת הנכרים ופלימו היא דתני' חור שבין יהודי לארמאי בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו פלימו אמר [א]כל עצמו אינו בודק מפני הסבנה מאי סבנה אי נימא סבנת כשפים כי אישתמיש היכי אישתמיש התם כי אישתמיש יממא ונהורא ולא מסיק אדעתיה הכא ליליא ושרגא הוא ומסיק אדעתיה והאמר רבי אלעזר [ב]שלוחי מצוה אינן ניזוקין היכא דשכיח היזיקא שאני שנאמר [ג]ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך וגו' בעו מיניה מרב הני בני בי רב דדיירי בבאגא מהו למיתי קדמא וחשוכא לבי רב אמר להו [ד]ניתו עלי ועל צוארי מאי אמר להו לא ידענא איתמר א"ר אלעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן כמאן כי האי תנא דתניא איסי בן יהודה אומר כלפי שאמרה תורה [ה]ולא יחמוד איש את ארצך מלמד שתהא פרתך רועה באפר ואין חיה מזיקתה תרנגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה מזיקתה והלא דברים ק"ו ומה אלו שדרכן לזוק אינן ניזוקין בני אדם שאין דרכן לזוק על אחת כמה וכמה אין לי אלא בהליכה בחזרה מנין תלמוד לומר [ו]ופנית בבקר והלכת לאהליך מלמד שתלך ותמצא אהלך בשלום וכי מאחר דאפילו בחזירה בהליכה למה לי לכדר' אמי דא"ר אמי כל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל [ז]ושאין לו קרקע אין עולה לרגל א"ר אבין בר רב אדא אמר ר' יצחק מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים [ח]אלמלא לא עלינו אלא לאכול פירות גינוסר בירושלים דיינו נמצאת עלייה שלא לשמה כיוצא בו אמר ר' דוסתאי בר' ינאי מפני מה אין חמי טבריא בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים [ט]אלמלא לא עלינו אלא לרחוץ בחמי טבריא דיינו ונמצאת עלייה שלא לשמה: ובמה אמרו ב' שורות וכו': מרתף מאן דכר שמיה [י]הכי קאמר כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה ואוצרות יין ואוצרות שמן נמי אין צריך בדיקה ובמה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ ובמסתפק: בש"א שתי שורות וכו': אמר רב יהודה שתי שורות שאמרו מן הארץ ועד שמי קורה ורבי יוחנן אמר שורה אחת כמין [יא]גאם תניא כותיה דרב יהודה תניא כוותיה דרבי יוחנן תניא כוותיה דרב יהודה בית שמאי אומרים שתי שורות על פני כל המרתף ושתי שורות שאמרו מן הארץ ועד שמי קורה תניא כוותיה דרבי יוחנן שתי שורות על פני כל המרתף חיצונה רואה את הפתח ועליונה רואה את הקורה שלפנים הימנה ושלמטה הימנה אין צריך בדיקה: בית הלל אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות: אמר רב [יב]עליונה ושלמטה הימנה מאי טעמא דרב דייק חיצונות והא עליונות קתני למעוטי תתאי דתתייתא ושמואל אמר עליונה ושלפנים הימנה מאי טעמא דייק עליונות והא חיצונה קתני למעוטי גוייאתא דגוייאתא רבי חייא תני כוותיה דרב וכולהו תנאי תנו כוותיה דשמואל והלכתא כוותיה [יג]דשמואל:

מתני'

כמין כף שלנו פתוחה. שורה אחת כמין גאם היינו שורה נוקיפה ושורה עליונה נשכיבה כאדם הבודק כותל הבית מבחוץ והגג: **הרואה את הקורה.** דהיינו כל גג השורות: **שלפנים הימנה.** של חילונה: **ושלמטה הימנה.** של עליונה אינה לריכה בדיקה: **בית הלל אומרים כו'.** מתני' קא נסיב: **עליונה ושלמטה הימנה.** הא' עליונה לא כל גג השורות באורך שראמר דכתמר רבי יוחנן אליבא דבית שמאי אלא שורת חביות אחת על פני רוחב כל המרתף ולא מן האלך ועד הקורה אלא אותה שורה הרואה את הפתח ואת הקורה: **ושלמטה הימנה.** ועוד שורת חביות אחת למטה מן העליונה והיא משורה הזקופה כנגד הפתח. והא' פתח לאו כנגדו ממש קאמר אלא הכותל שהפתח בו קרי הכי: **עליונה ושלפנים הימנה.** כנגד החביות בודק שתי שורות על פני כל המרתף: **מאי טעמא דרב.** דלא בעי למימר עליונה ושלפנים הימנה כמשמעותיה דמתניתין דהא מתניתין עליונות קתני: **דייק חילונות.** ואותה שלפנים לאו חילונה היא וקא סבר רב דתנא דמתני' בחילונות דק בלישניה אבל בעליונות לא דק בלישניה: **הא' דהפייתא.** כגון שלישית ושתחתיה: **ושמואל דייק עליונות.** והא' של מטה לאו עליונה היא:

מתני'

הרי זה צדיק גמור. בדבר זה ולא אמרינן שלא לשמה עושה אלא קייס מצות בורתו שלוהו לעשות לדקה ומתכוין אף להנאת עצמו שיחכה בה לעולם הבא או שיחיו בניו: **כחר דבדק.** וגמר את כל המלוה אתי לעיוני בתרה: **כל עצמו אינו בודק.** כל עצמו של חור אינו בודק שלא יאמר הנכרי כשפים עשה לי: **ולאו אדעתיה.** דנכרי לשום אל לבו עלילה זו: **איך אלך.** למשוח את דוד ואע"פ שבלוחו של מקום היה הרי היה ילא: **בני בי רב.** תלמידים הלריכים לרבם עדיין קרו בני רב: **דדיירי בבאגא.** בכפרים שבנקעה ובלע"ז קנפי"א: **מהו למיתי קדומא וחשוכא.** השכם והערב קודם עלות השחר ומשתחשך כלומ יש לחם לילה מן המזיקים: **ועל צוארי.** יבא עונש הזיקן דולאי לא יזוקו שהמלוה מגינה עליהם: **ניזיל.** לאושפיזא משתחשך מאי כלומ יכולין לסמוך על המלוה אף בחזרה או לא: **כלפי שאמרה תורה.** מתוך שאמרה תורה כך אנו למדין שהבטיחו הכתוב שלא יוזק ממונו וכל שכן גופו אלין דרכו לזוק דאדם אית ליה מזלא ואינו מהיר להיות ניזק בגופו: **כדרבי אמי.** קלא קמא לכדר' אמי אמא: **פירות גינוסר.** מתוקין מאד כדאמרי' בברכות (דף מד.) והיינו כינרת שם מדינה בארץ ישראל: **מרתף מאן דכר שמיה.** לפוטרו מן הבדיקה דקא מתמה תנא קמא ואמר ובמה אמרו: **הכי קאמר.** דקתני ריש"א כל מקום שאין מכניסין בו' ואמרי' לעיל כל מקום לאיתוי מאי לאיתוי אוצרות יין ושמן ומשום הכי אמרי' ובמה אמרו לקמן צריך בדיקה ומפרש במקום שמכניסין בו חמץ והיכי דמי כגון במסתפק: **שתי שורות שאמרו.** בית שמאי (אומרים) מן הארץ ועד שמי קורה. דרך האוצרי יין לסדר חביותיהן שורות שורות עד שממלאין כל קרקע המרתף וחוחרין ומניחין חבית על חבית בשורות תחתונות עד הקורה ואמרי בית שמאי שאותן שתי שורות חילונות אותה שרואה את הפתח על פני רוחב כל המרתף והשורה שלאחריה צריך לבדוק מן הארץ עד התקרה: **שתי קורה.** כמו שתי השמים (תהלים קמח): **ור' יוחנן אמר.** שתי שורות שאמרו בית שמאי היא שורה חילונה מן הארץ ועד תקרה וחוחר ובודק כל החביות העליונות על פני כל ארכו ורחבו של מרתף שאף היא נקראת שורה אם כתת למנות מלמעלה למטה: **גאם.** היא [יא]גימ"ל יוונית ועשויה כמין כף שלנו פתוחה. שורה אחת כמין גאם היינו שורה נוקיפה ושורה עליונה נשכיבה כאדם הבודק כותל הבית מבחוץ והגג: **הרואה את הקורה.** דהיינו כל גג השורות: **שלפנים הימנה.** של חילונה: **ושלמטה הימנה.** של עליונה אינה לריכה בדיקה: **בית הלל אומרים כו'.** מתני' קא נסיב: **עליונה ושלמטה הימנה.** הא' עליונה לא כל גג השורות באורך שראמר דכתמר רבי יוחנן אליבא דבית שמאי אלא שורת חביות אחת על פני רוחב כל המרתף ולא מן האלך ועד הקורה אלא אותה שורה הרואה את הפתח ואת הקורה: **ושלמטה הימנה.** הכי: **עליונה ושלפנים הימנה.** כנגד החביות בודק שתי שורות על פני כל המרתף: **מאי טעמא דרב.** דלא בעי למימר עליונה ושלפנים הימנה כמשמעותיה דמתניתין דהא מתניתין עליונות קתני: **דייק חילונות.** ואותה שלפנים לאו חילונה היא וקא סבר רב דתנא דמתני' בחילונות דק בלישניה אבל בעליונות לא דק בלישניה: **הא' דהפייתא.** כגון שלישית ושתחתיה: **ושמואל דייק עליונות.** והא' של מטה לאו עליונה היא:

מתני'

הלכך בית שהוא מלא חביות של יין מן הקצה אל הקצה ומן קרקע הבית עד שמי קורה זהו מרתף, בודק השורה הרואה את הפתח ושלפנים הימנה אלו שתיהן בודק משמי קורה ועד הקרקע ודיו.

עין משפט נר מצוה

נו א מי' פ"כ מהלכות ממרן ומלה הל' ה סמג עשין לו טוש"ע מו"ח סי' תלג סעיף ז:
נח ב מי' סס טוש"ע סס סעיף ג:
נט ג מי' סס הלכה ו טוש"ע סס סעיף ע:

תורה אור השלם

1. ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר יי עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבח ליי באתי:
שמואל א טז ב
2. כי אורישׁ גוים מפניך והרחבתי את גבולך ולא יחמד איש את ארצך בעלתך לראות את פני יי אלהיך שלש פעמים בשנה: שמות לד כד
3. ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר יי אלהיך בו ופנית בבקר והלכת לאהליך:
דברים טז ז

רבינו חננאל

ופריקנן חיישינן דלמא מסח רעתיה מבדיקת חמץ לגמרי ואינו מתפש אלא על המחט שאין שם מצוה להגן עליו. רב נחמן בר יצחק אמר משום סבנת שכנו גרי שלא יתשדרוהו ויאמר היהודי הזה שבני כשפים עושה לי בכותל ויסכנהו. ואע"ג דקי"ל שלוחי מצוה אינן ניזוקין, היכא דקביעא הזיקא שאני, כדכתיב איך אלך ושמע שאול והרגני, והא שמואל לקיים דבר ה' שהיא מצוה היה הולך. אלא במקום שיש היזק קבוע לא סמכינן אהאי, שנאמר ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי. כעי מרב הני בי רב ששוכנים בשדות מהו שיבאו בלילה בשחר ליכנס לבית המדרש ויחזרו משחשכה. חרשישין מהיזק או לא, אמר להם יבאו עלי ועל צוארי, כלומר יבואו ואני ערב להם שלא יהיה בהם היזק לא בביאתן ולא בחזירתן. כמאן כי אי תנא דתניא איסי בן יהודה אומר כלפי שאמרה תורה ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך ליראות. מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים שלא יאמרו עולי רגלים אילו לא עלינו אלא לאכול פירות הללו דיינו, ונמצאת עלייה שלא לשמה. ומפני מה [נ"א: ומפני כן]. אין חמי טבריא בירושלים וכו'. למה אמרו שתי שורות במרתף. אקשינן מי הזכיר בכאן מרתף כלל עד שיאמר למה אמרו שתי שורות במרתף. ופרקינן כיון דתנא כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה, ממילא שמענין דמרתף אין צריך בדיקה, ואם כן למה אמרו שתי שורות במרתף. מקום שמכניסין בו חמץ, דיינו דמי במסתפק ממנו.

אמר רב יהודה שתי שורות שאמרו מן הארץ ועד שמי קורה. ר' יוחנן אמר שורה אחת כמין גמא. כלומר מפשיט המרתף השורה החיצונה הרואה את הפתח והעליונה הרואה את הקורות והו כמין גמא יווני, ותניא כתרוייהו. ב"ה אומרים שתי שורות החיצונות

מסורת הש"ס

א) יומא יח. קידושין לט: תוליז קמב., ב) [ע"ז ל.], ג) [עי' תו' מגילה כא. ד"ה אלמלא], ד) [ערוך ערך גם פי' כמו ד' הפוסק], ה) [מכל הפוסקים ראשונים ואחרונים דפסקו כרב מוכח דלא היה נגירסתם והלכתא כוותי' דשמואל, וכ"כ התוי"ט ר"ה שתין], ו) [וכו' פירש"י מילוקין נה.], ז) [וע"ע נתוס' ר"ה ד. ד"ה ד. וכפכל וכע"ז יט. ד"ה על מנת].

גליון הש"ם

נמ' ושאין לו קרקע. וכן אתת מיוסלמי ספ"ג דפאה: תוס' ד"ה לבדר"א וכו' משום דבר שנתחדש. כדאיתא בטוטות יט ע"א כל פרשה שנאמרה ינאמרת לא נאמרת אלא בשביל דבר שנתחדש בה:

לעזי רש"י

קנפי"א (קנפני"א). ערבה. איזור של שדיה.

מוסף רש"י

הרי זה צדיק גמור. על דבר זה ומתכבה זו (ב"ב חו) לא: אם רגיל בכך (ר"ה ד.). איך אלך. למשוח את דוד על פי הדבור (יומא יא.) ואע"ג דשליחותא דמקום הוה, מסתפי מהיזקא דקטיפא (קדושין לט:).

רבינו חננאל (המשך)

שתן העליונות. פירוש כל השורות שבמרתף ראשיהם של כלם רואות את הקורות וצדי כל השורות רואות את הפתח, לפיכך אמר רב עליונה ושלמטה הימנה, דדייק חיצונות, ואע"פ שכל השורות ראשיהם שכנגד הפתח כלן חיצונות, אינך מוצא שתים חיצונות כאחת, אלא אם הפשיט ותקח השורה העליונה ושלמטה הימנה, כי אם תקח שורה אחת מן הארץ ועד שמי קרקה. שבפנים ממנה פנימיה נקראה. ודייק רב חיצונות ראשי השורות הרואות פני הפתח חיצונות, ממש הן. ומשום מה קתני שהן עליונות, ללמדך כי מלמעלה מתחיל. ושמואל אמר חיצונה ושלפנים הימנה, דהוה דייק עליונות, כלומר העליונות דוקא ולא תמצא שתים עליונות אלא כי האי גונא, ומפני מה קתני חיצונות, למעשי מן השורה השלישית ולפנים שדברי הכל אין צריך בדיקה. תאני ר' חייא כוותיה דרב וכלהו תנאי תנו כשמואל ואע"ג דקיימא לן דהלכתא כרב באיסורי הנו איסור היא, כיון דכולהו תנאי תנו כשמואל הלכתא כוותיה.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com